

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

Φορμίωνος 83, Καισαριανή, τ.κ. 161 21. Τηλ. 210-7224123 fax.: 210-7223584

(Internet) <http://www.imkby.gr> - (e-mail) info@imkby.gr

Άριθμ. Πρωτ.: Φ.1/3/933

Έν Καισαριανῇ τῇ 3ῃ Σεπτεμβρίου 2012

Ε Γ Κ Υ Κ Λ Ι Ο Σ 120ή

Πρός

τό πλήρωμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μας

Εὐλογημένοι Χριστιανοί.

Συμπληρώνονται φέτος 90 χρόνια από τήν Μικρασιατική Καταστροφή (1922-2012). Στούς Δήμους πού περιλαμβάνει ἡ Ἱερά Μητρόπολή μας ἐγκαταστάθηκαν πρόσφυγες μετά τόν διωγμό τους ἀπό τίς πατρίδες τους, πού ἦλθαν ἐνδεεῖς ἀφοῦ ἔχασαν τήν περιουσία τους καί ὅλα τά ὑπάρχοντά τους καί κατέφυγαν στίς περιοχές αὐτές γιά νά στεγασθοῦν καί νά θεμελιώσουν μία νέα περίοδο ζωῆς.

Σήμερα ἡ Ἐκκλησία μας στρέφει τήν μνήμη της στό μαρτύριο τῶν Ἑθνοϊερομαρτύρων Μητροπολιτῶν α) Σμύρνης Χρυσοστόμου β) Μοσχονησιῶν Ἀμβροσίου γ) Κυδωνιῶν Γρηγορίου καί δ) Ἰκονίου Προκοπίου, ε) Ἐπισκόπου Ζήλων Εὐθυμίου καθώς ἐπίσης καί τῶν λοιπῶν Κληρικῶν καί

Λαϊκῶν πού υπέστησαν βίαιο καί μαρτυρικό θάνατο κατά τήν Μικρασιατική Καταστροφή.

Θά ἀνακαλέσουμε στήν μνήμη μας τά τραγικά γεγονότα τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1922 στήν Σμύρνη κατά τήν ἐξιστόρησή τους ἀπό τόν Μητροπολίτη Ἐφέσου Χρυσόστομο Χατζησταύρου, μετάπειτα Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος (1962-1968), πού ἦταν Μητροπολίτης στήν περιοχή τῆς Ἰωνίας αὐτή τήν περίοδο καί ἐλθὼν πρόσφυγας στήν Ἀθήνα κατοικοῦσε στόν Βύρωνα καί ἡ κατοικία του σώζεται μέχρι σήμερα.

Ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Χρυσόστομος, πού ἔζησε τόν διωγμὸ καί τόν ξεριζωμὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔχοντας νωπὴ τὴν ἐμπειρία τῆς Καταστροφῆς συνέταξε:

Πρῶτον μία Ἑκθεση στήν ὁποία καταγράφει τὰ γεγονότα μὲ τίτλο: *«Οἱ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τελευταῖοι διωγμοὶ τῶν Τούρκων»*. Ἡ Ἑκθεση δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ *«Χριστιανικὸν Ἡμερολόγιον 1925»* (Ἐν Ἀθήναις Τύποις Φοῖνικος 1924 σελ. 107-122), δηλαδή τρία ἔτη ἀφ' ὅτου συνέβησαν τὰ γεγονότα. Σ' αὐτὴ ἐπισημαίνει ὅτι: *«Τὸ Κεμαλικὸν καθεστὼς ὡς σκοπὸν αὐτοῦ ἔταξε τὴν τελείαν ἐκρίζωσιν τῶν Χριστιανῶν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους»*.

Δεύτερον μία Ἀναφορά πού υπέβαλε στόν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη τὴν 2α Ὀκτωβρίου 1922 καί δημοσιεύεται στὸ *«Δελτίο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν»* στόν τέταρτο τόμο πού εἶναι ἀφιερωμένος στήν Μικρασιατικὴ Καταστροφή (Ἀθήνα 1983 σελ. 301-322).

Πρῶτα παραθέτουμε τμῆμα τῆς Ἑκθέσεως τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου, ὅπως ἐγγράφη στήν γλῶσσα τῆς ἐποχῆς.

«Τό Κεμαλικὸν κίνημα, τοῦ ὁποίου πρωτεργάται ὑπῆρξαν τὰ μᾶλλον φανατικὰ καὶ βάρβαρα στοιχεῖα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, εὐθύς ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ, κηρύξαν ἀπηνῆ διωγμὸν κατὰ παντὸς Χριστιανικοῦ, ὑπερέβαλεν εἰς ἀγριότητα τὴν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως Τουρκικὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν πολιτικὴν. Ἐνῶ δηλαδή κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας, καθ' οὓς ἐκυριάρχησεν ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, παρ' ὅλον τὸν μετὰ φανατισμοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν πόλεμον καὶ τὰς συχνὰς κατὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ πιέσεις καὶ πολλάκις τοὺς φόνους αὐτῶν, τὸ Χριστιανικὸν στοιχεῖον ἀπήλαυε ποιᾶς τιнос προστασίας καὶ τὰ λεγόμενα προνόμια τῶν Χριστιανῶν ἐξησφάλιζόν πως τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν των καθηκόντων καὶ καθίστατο οὕτω δυνατὴ ἡ διατήρησις καὶ ἡ πνευματικὴ ἔτι πρόοδος καὶ ἡ ἐν τῷ πολιτισμῷ ἀνάπτυξις αὐτῶν, τὸ Κεμαλικὸν καθεστὼς ἀνατρέψαν βιαίως τὴν ἐπὶ μακραίωνος ἱστορίας καὶ ἐπὶ ἐπισήμων πράξεων καὶ συνθηκῶν βασιζομένην ταύτην τάξιν τῶν θρησκευτικῶν ἐν Τουρκίᾳ πραγμάτων, ὡς σκοπὸν αὐτοῦ ἔταξε τὴν τελείαν ἐκρίζωσιν τῶν Χριστιανῶν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Πλὴν τῆς σατανικῆς αὐτοῦ ἐφευρέσεως νὰ ἀνακηρύξη τοὺς τουρκοφώνους Χριστιανοὺς ὡς ἐκχριστιανισθέντας Τούρκους, ἵνα ἀπολύτως καὶ ἀνενοχλήτως ἀφανίσῃ αὐτοὺς, χωρὶς νὰ δεσμεύηται ἐκ τῶν προτέρων προστατευτικῶν δι' αὐτοὺς νόμων, ἐπεδόθη καὶ εἰς σφαγὰς κατ' αὐτῶν, ἐπωφελούμενον τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὃν μετὰ πάσης αὐστηρότητος ἐτήρει, ἵνα μὴ ὁ ἔξω κόσμος μανθάνῃ τὰ διαπραττόμενα. Καὶ τί μὲν ὑπέστησαν ἐν τῇ Κεμαλοκρατουμένῃ Μικρᾷ Ἀσίᾳ οἱ Χριστιανοί, ἐκτοπισθέντες, ληστευθέντες, ἀτιμασθέντες, σφαγέντες εἶνε σχεδὸν γνωστὰ τοῖς πᾶσιν.

Εἶνε ὁμως εἰσέτι ἄγνωστα ἐπακριβῶς τὰ κατὰ τοῦ κλήρου διενεργηθέντα καὶ μόνον γνωρίζομεν ὅτι ἐλάχιστοι κληρικοί, περὶ ὧν ἐγνώριζον καλῶς ὅτι δὲν εἶχον ἀνεπτυγμένην τὴν ἱερατικὴν καὶ τὴν χριστιανικὴν συνείδησιν, διασώζονται. Γνωρίζομεν ὅτι Μητροπολῖται καὶ Ἐπίσκοποι ὡς ὁ Ἰκονίου Προκόπιος, ὁ Ζήλων Εὐθύμιος, ὁ Σεβαστείας

Γερβάσιος, ὁ Πατάρων Μελέτιος, ὁ Ῥοδουπόλεως Κύριλλος, ὁ πρῶν Ῥοδουπόλεως Λεόντιος, οἱ ἀρχιμανδρίται Ματθίας ἀρχιερατικός ἐπίτροπος ἐν Ναζλῇ, Χρυσόστομος ἀρχιερατικός ἐπίτροπος ἐν Δενιζλῇ, Λεόντιος ἀρχιερατικός ἐπίτροπος ἐν Μυλάσσοις, οἱ ἀρχιδιάκονοι Ἰωακείμ Γούναρης, Ξενοφῶν Ῥαπτάκης, ὁ ἱερὸς κλῆρος ἐν γένει τῶν ἐπαρχιῶν Ἀνέων, Ἡλιουπόλεως, Πισιδίας, Ἰκονίου, Καισαρείας, Νεοκαισαρείας, Χαλδείας, Τραπεζοῦντος, Κολωνίας καὶ τῶν λοιπῶν Κεμαλοκρατουμένων ἐπαρχιῶν ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, βασανισθέντες ἀγρίως, ἄλλοι δὲ ἀπομακρυνθέντες βιαίως ἐκ τῶν ποιμνίων των ἀπέθανον ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ τῇ ἐξορίᾳ καὶ ἄλλοι βασανίζονται εἰσέτι ἐξόριστοι εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, στερούμενοι περιθάλψεως καὶ βοηθείας.

Τὰς τοιαύτας κατὰ τοῦ κλήρου βαρβάρους καὶ ἀπανθρώπους πράξεις συνεχίζων καὶ ὁ εἰς Σμύρνην εἰσελάσας Κεμαλικὸς στρατός, ἔχων πρὸς τοῦτο συνεργοὺς ὁμοφρονοῦντας πολίτας, ἀπὸ πολλοῦ μυστικῶς πρὸς τοῦτο ὀργανωθέντας, πρὶν ἢ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν Σμύρνῃ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τάξεως, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἱεροῦ χριστιανικοῦ κλήρου. Πλὴν τοῦ ἐν Σμύρνῃ ὑπάρχοντος κλήρου, λόγῳ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκκενώσεως τῆς ἐνδοχώρας, εἶχε καταφύγει ἅπας ὁ ἱ. κλῆρος τῶν ἐπαρχιῶν Ἐφέσου, Φιλαδελφείας, καὶ Ἡλιουπόλεως, ἀνερχόμενοι εἰς 252 ἱερεῖς καὶ ἱεροδιακόνους καὶ εἰς δύο Μητροπολίτας Ἐφέσου καὶ Σμύρνης. Πάντες οὗτοι ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ἐπίσης εἰς Σμύρνην συγκεντρωθέντων ποιμνίων των, κατεγίνοντο πρὸς περίθαλψιν τῆς δυστυχίας αὐτῶν, καταφυγόντων εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐν ἐλεεινῇ καταστάσει. Ὁ πρῶτος ἅμα τῇ καταλήψει διορισθεὶς Κεμαλικὸς φρούραρχος συνταγματάρχης Σαλὶχ Ζεκὴ διέσπειρε τὰ ὄργανα αὐτοῦ, ὀλίγους στρατιώτας καὶ πλείστους πολίτας, μυστικῶς ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐπὶ τούτῳ ὀργανωθέντας, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς διώκται καὶ φονεῖς τῶν Χριστιανῶν καὶ διαρπάξωσι τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ εἰσελάσαντες οὗτοι εἰς τὰς ἀποκέντρους κατὰ πρῶτον συνοικίας καὶ τὰ περίχωρα καὶ προάστια πλὴν τῶν ἄλλων κακουργημάτων, ἅτινα διέπραξαν καὶ περὶ ὧν λεπτομερῶς ἀναφέρει ἡ παροῦσα ἔκθεσις, συστηματικῶς κατεδίωξαν καὶ τὸν κλῆρον. Καὶ πρῶτον

μέν, ἀποσπῶντες αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν προσφυγικῶν καταυλισμῶν, ἐξηυτέλιζον καὶ ἀνηλεῶς ἐβασάνιζον ὑπ’ αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν ὀλοφυρομένων Χριστιανῶν, ὡς συνέβη ἐν Σεϊδίκιοι, Κουκλουτζῶ, Βαῖρακλῆ, ἀγία Τριάδι, Κορδελιῶ, Παπᾶ Σκάλα, Τομάζω, Καρατασίω, Καραντίνῃ, Γκιόζ-Τεπέ, Κοκάργιαλη, Τρία Πηγάδια, ἀγίῳ Βουκόλῳ, ἀγίῳ Κωνσταντίνῳ, ἀγία Ἄννη, Λυγαριᾶ, Μερσινλῆ, Δαραγάτς κ.λπ., εἶτα δὲ ἀπήγαγον ὅσους ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ὡς τὸν ἀρχιμ. Θεόφιλον Πετσομᾶνον ἀρχιερ. ἐπίτροπον Θείρων, τὸν ἀρχιμ. Διονύσιον Χαρβαλιᾶν ἀρχιερ. ἐπίτροπον Σιβρισαρίου, τὸν ἱεροδιάκονον Κωνστάντιον Βρεκούσην, τὸν ἀρχιμ. Ἄνθιμον Τσακιράκην ἀρχιερ. ἐπίτροπον Μαγνησίας, τὸν παπᾶ Ἐμμανουὴλ ἐφημέριον Τζιμόβαση, καὶ ἄλλους πολλούς, καὶ ἐκεῖ κρατήσαντες αὐτοὺς ἐβασάνιζον ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι, ἃς ἐδημιούργουν σμήνη ψευδομαρτύρων, παρακολουθούντων ἐκάστην ὁμάδα κακούργων. Οὕτω δὲ γέροντες σεβάσμιοι, ἀνεπίληπτοι τοῦ ὑψίστου λειτουργοί, ἀφοῦ ἀνηλεῶς ἐδάρησαν, εἶδον νὰ ἀποσπῶνται βιαίως αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου των, καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ριπτόμενοι εἰς τὰς φυλακάς πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, καὶ ἄλλοι ἠτιμάσθησαν, ὡς ὁ ἱεροδιάκονος Κωνστάντιος Βρεκούσης, οἱ ἀρχιμ. Θεόφιλος Πετσομᾶνος καὶ Ἄνθιμος Τσακιράκης κ.λπ.

Ἡ τοιαύτη κακοῦργος πρὸς τὸν κλῆρον συμπεριφορὰ ἔλαβε τὴν τρομερωτέραν αὐτῆς ἔντασιν μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου, συμβάντα ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας: Τὴν 2αν μ.μ. ὥραν τοῦ αὐτοῦ Σαββάτου (27 Αὐγούστου 1922) μετεκαλέσατο αὐτὸν δι’ ἀστυνόμου ὁ εἰρημένος Φρούραρχος Σαλίχ Ζεκῆ εἰς τὸ Φρουραρχεῖον, προσωρινῶς ἐγκατεστημένον ἐντὸς τοῦ Διοικητικοῦ Μεγάρου. Ἵνα τηρήσῃ οὗτος τὰ προσχήματα καὶ ἀπατήσῃ αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικούς, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, ἐδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ τῷ ἀνέθηκε τὴν ἐντολὴν νὰ καθησυχάσῃ δι’ ἐγκυκλίου τὸ ποίμνιόν του, ὑποσχεθεὶς ὅτι ἡ παρουσία αὐτοῦ καὶ τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ ἦτο ἀσφαλὴς ἐγγύησις διὰ πάντας. Ἐπανακάμψας εἰς τὴν Μητρόπολιν του ὁ ἀείμνηστος ἐξετέλεσε τὴν ληφθεῖσαν διαταγὴν, ἥτις τοιχοκολληθεῖσα εἰς τὰ κεντρικώτερα σημεῖα τῆς πόλεως, παρ’ ὀλίγων

άνεγνώσθη, διότι οὐδεὶς ἐτόλμα λόγῳ τῶν πυκνῶν φόνων καὶ τῶν ἀδιαλείπτων πυροβολισμῶν νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἐν ᾗ εἶχε καταφύγει οἰκίας.

Τὴν ὀγδόην ὅμως ἐσπερινὴν ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας καλεῖται καὶ πάλιν παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀστυνόμου Σελαχεδὶν ὀνόματι μετὰ δύο προκρίτων τῶν ἀοιδίμων Νικολ. Τσουρουκτσόγλου καὶ Δ. Κλιμάνογλου καὶ δι' αὐτοκινήτου φρουρουμένου ὑπὸ δύο λογχοφόρων ἱππέων, προσάγεται πρὸ τοῦ μόλις πρὸ ὥρας ἀφιχθέντος Νουρεδδὶν Πασᾶ. Ἐνῷ δὲ ὁ ἀείμνηστος ἀπεπειράθη νὰ ἐκφράσῃ αὐτῷ συγχαρητήρια, ὁ Πασᾶς ἀνέκοψε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ εἶπεν, ὅτι ἐκάλεσεν αὐτόν, ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν πρὸ καιροῦ κατ' αὐτοῦ ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ Δικαστηρίου ἀνεξαρτησίας, ἀφῆρσε τὸ καλυμμαύχιον αὐτοῦ καὶ διέταξε δύο ἀστυνόμους νὰ παραδώσωσιν αὐτόν καὶ τοὺς ἐξονομασθέντας προκρίτους εἰς τὸν πρὸ τοῦ Διοικητηρίου ἐπὶ τούτῳ κληθέντα καὶ συνηθροισμένον ὄχλον, πρὸς ὃν ὁ Πασᾶς ἀπὸ τοῦ ἐξώστου εἶπεν, ὅτι παραδίδει αὐτόν εἰς τὴν δικαίαν αὐτῶν κρίσιν, ἵνα ἂν μὲν φρονῇ ὅτι ἔπραξέ τι καλὸν νὰ προσενεχθῇ καλῶς πρὸς αὐτόν, ἂν δέ τι κακὸν ἔπραξε νὰ τιμωρήσῃ αὐτόν πρεπόντως. Ὁ μαινόμενος ὄχλος παρέλαβεν αὐτόν καὶ ὠδήγησε διὰ συνοικιῶν ἀποκλειστικῶς Τουρκικῶν, ἵνα ἀποφύγῃ τῶν Εὐρωπαίων τὰ ὄμματα, δέρων καὶ ἐμπτύων καὶ τίλλων τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου αὐτοῦ, μέχρι τῆς θέσεως δύο Τσεσμέδων ὅπου καὶ διεμέλισεν αὐτόν, καὶ εἶτα τὰ μέλη αὐτοῦ καὶ τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον περιέφερεν ἀνὰ τὰς Τουρκικὰς συνοικίας βλασφημῶν καὶ ὑβρίζων καὶ διακηρύττων τὸν θρησκευτικὸν αὐτοῦ θρίαμβον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Νουρεδδὶν Πασᾶς ἐστήριξε τὴν τοιαύτην τιμωρίαν εἰς τὴν δῆθεν ἐτυμηγορίαν τοῦ λαοῦ, εὐκαιρον εἶναι νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὸν οὕτω μαρτυρικῶς τελευτήσαντα Μητροπολίτην δὲν βαρύνει καμμία κατηγορία ὅτι κακῶς προσηνέχθη πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους, ἀλλὰ τούναντίον ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ὑπεστήριξεν αὐτούς, ὡς ἀνωμολόγησαν καὶ πολλοὶ ἀνταποκριταὶ Εὐρωπαϊκῶν φύλλων, ἐξ ὧν δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τοὺς κ.κ. *Traglia* καὶ *Rene Rieux* καὶ λοιπούς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σεβασ. Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας γράφων πρὸς τὸν ἀείμνηστον τοῦτον Ἱεράρχην, συνέχαιρε διὰ τὴν πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους Χριστιανοπρεπῆ πολιτείαν αὐτοῦ, ὡς τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ Γάλλος καθολικὸς ποιητὴς κ. *Royat*».

Ὁ ἐθνοῖερομάρτυρας Μητροπολίτης Σμύρνης θανατώθηκε ἀπό τόν τουρκικό ὄχλο τήν 27 Αὐγούστου 1922 (δηλαδή 9 Σεπτεμβρίου 1922) σάν ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας γιατί «ὡς ὁθωμανός ὑπήκοος ὑπηρέτησε μετά φανατισμοῦ τήν Ἑλλάδα πρωτοστατήσας εἰς πάντα κατά τοῦ τουρκικοῦ καθεστώτος κατά τό τριετές διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς». (Ἐκ τοῦ Ἀρχείου Βενιζέλου (ΑΒ), φάκελος 317, "Ἐκθεση Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἡ τραγωδία τῆς Σμύρνης κατά τάς εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον μέχρι 11ης (δηλαδή 24ης) Σεπτεμβρίου πληροφορίας, σ. 1).

* * * * *

Δεύτερο παραθέτουμε τμήμα τῆς Ἀναφορᾶς τοῦ ἰδίου Μητροπολίτου πρὸς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη:

«Αἱ πληροφορίες αἱ συλλεγεῖσθαι τήν ἐπομένην ἐκ διαφόρων πηγῶν ἐβεβαίουν πᾶσαι ὅτι κατεδόθη οὗτος εἰς τόν ὄχλον, ὅστις διαπομπεύσας καί καταβασανίσας αὐτόν, διεμέλισε τό σῶμα αὐτοῦ καί εἷτα περιέφερεν ἐν θριάμβῳ τήν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ ράβδον ἀνά τάς Τουρκικάς συνοικίας, διαλαλῶν τήν «παραδειγματικὴν τιμωρίαν κιαφίρ, προδοτικῶς πρὸς τοὺς Τούρκους πολιτευθέντος». Οὕτως ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ Ἀρχιερεὺς, διανύσας τόν θεοφιλῆ αὐτοῦ βίον ἐν ἀρεταῖς καί ἀγιότητι, περιπαθῶς ἀγαπήσας τήν Ἐκκλησίαν, ἀγωνισθεὶς καλλινίκως ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους καί πρωτοστατήσας ἐν παντί ἔργῳ, τιμῶντι λειτουργόν πραγματικόν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐγένετο, κατά τά περί αὐτοῦ προφητικῶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος εἰρημένα, πιστός ἄχρι θανάτου καί ἐδόθη αὐτῷ ὁ στέφανος τῆς ζωῆς. Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, θρηνοῦσα ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ διαπρεποῦς Αὐτῆς λειτουργοῦ, εἶναι, δέν ἀμφιβάλλω, ὑπερήφανος διὰ τό μακάριον αὐτοῦ τέλος, τό ἐπισφραγίσαν βίον χριστιανοπρεπῆ, πλήρη ἐργασίας ἀκαμάτου καί μόχθων ὑπερανθρώπων. Ὁ μισθαποδότης τοῦ Κυρίου ἅς προσδεχθῇ αὐτόν εἰς τήν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν!»

Οὕτω διῆλθε ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου καὶ τὴν ἐπομένην, Κυριακὴν, ἐνῶ οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἐσίγουν καὶ ἀντ' αὐτῶν ἠκούοντο οἱ θρῆνοι καὶ οἱ γόοι τῶν ἀτυχῶν θυμάτων τῶν τουρκικῶν θηριωδιῶν»

Ἡ Τρίτη καὶ Τετάρτη (30 καὶ 31 Αὐγούστου) (δηλαδή 12 καὶ 13 Σεπτεμβρίου) διέρρευσε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Αἱ ἄγριαι σκηναὶ ἐπαναλαμβάνοντο, αἱ δὲ νύκτες ἦσαν νύκτες κολάσεως καὶ ὑπὸ τὸ σκότος αὐτῶν ἐξελίχθησαν σκηναὶ ἀφαντάστου ἀγριότητος.

Οὐδεμία οἰκία ἔμεινεν ἀνέπαφος κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας. Μετὰ τὴν διαρπαγὴν αὐτῶν καὶ τῶν περιουσιῶν τῶν ἐνοίκων καὶ τῶν εἰς αὐτάς καταφυγόντων, ἐπηκολούθει ἡ ἀτίμωσις. Δέκα, εἴκοσι καὶ τριάκοντα πολλάκις κακοῦργοι ἠτίμαζον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν παρθένον καὶ τώρα, ἐνταῦθα εὕρισκόμενος, κατ' ἑκατοντάδας ἐκδίδω πιστοποιητικά δι' ἀτυχεῖς κόρας ἀπολεσάσας κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὃ, τι ἐπὶ τῆς γῆς πολῦτιμον καὶ ὦν τὰ ὀνόματα δι' εὐνοήτους λόγους παρασιωπῶ. Ἐν τῇ ὁδῷ δε Μοσκόβ τῆς Σμύρνης παρὰ τὸ Ἑλληνικὸν Νοσοκομεῖον τὸ κακὸν προσέλαβε τοιαύτην ἔντασιν ὥστε ἀθρόαι ἐσημειώθησαν αὐτοκτονίαι, συγκινήσασαι μέχρι τοιούτου σημείου καὶ αὐτὰ τὰ ἀνθρωπόμορφα τέρατα, ὥστε πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγκαταλείποντες τὰ θύματα αὐτῶν ἐτάχθησαν φρουροὶ πρό τῶν οἰκιῶν, ἀποτρέποντες ἄλλους ἐπιδρομεῖς. Ἐν τῷ Προαστείῳ δὲ τοῦ Βαϊρακλῆ ἑκατοντάδες παρθένων ἐρρίφθησαν ὁμοῦ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν διωκτῶν.

Ἵνα σχηματίσῃ ἡ Ὑμετέρα Θειοτάτη καὶ προσκυνητὴ μοι Παναγιότης ἀμυδράν ιδέαν τῶν ἀφαντάστως τραγικῶν τούτων γεγονότων, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω ὅτι λέμβοι πλήρεις γυναικοπαίδων ἐσύροντο διὰ σχοινίου δεδεμένου εἰς τὸν λαιμὸν τολμηρῶν ἀνδρῶν, οἵτινες κολυμβῶντες κατῶρθωσαν νὰ περισώσωσι τὸ πολῦτιμον φορτίον καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εὔρον τὸν θάνατον ἐκ τῆς κοπώσεως, πνιγέντες ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος. Ἄλλαι πάλι γυναῖκες μὴ δυνάμεναι ἐπὶ πλέον νὰ κολυμβῶσιν ἐρμουλκοῦντο ὑπὸ τῶν ἐντὸς τῶν λέμβων, κρατούντων αὐτάς ἐκ τῆς κόμης»

Οι λεηλασίες, οι έξευτελισμοί και οι φόννοι τών άπροστάτευτων Έλλήνων και Άρμενίων συνεχίζονταν χωρίς διακοπή. Ή κορύφωση στό δράμα φτάνει στίς 31 Αύγούστου (13 Σεπτεμβρίου), μέ τήν έκρηξη τής πυρκαγιᾶς στήν άρμενική συνοικία. Καίγονται τό άρμενικό νοσοκομεῖο, ή άρμενική μητρόπολη και ή άρμενική εκκλησία τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, μαζί μέ τούς πρόσφυγες πού εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ.

Ταυτόχρονα, νέες πυρκαγιές αρχίζουν στίς ελληνικές συνοικίες πού, μέ λίγες εξαιρέσεις, καταστράφηκαν στό σύνολό τους μαζί μέ ὅλα τά ελληνικά ἐμπορικά καταστήματα, φιλανθρωπικά ιδρύματα, ξένα προξενεῖα και τράπεζες. Ὅσα κτήρια δέν ἦταν ἀπό τήν κατασκευή τους δυνατό νά πυρποληθοῦν, καταστρέφονται μέ βόμβες. Μέ τόν τρόπο αὐτό καταρρίφτηκαν τό Γαλλικό Προξενεῖο, τό Θέατρο τής Σμύρνης, τό Ξενοδοχεῖο «Κραῖμερ», ή Ἑλληνική Λέσχη, και ἄλλα κτήρια πού στόλιζαν τήν παραλία τής πόλης.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι τό γεγονός ὅτι ἀνάμεσα στά πρῶτα κτήρια πού χάθηκαν ἀπό τήν φωτιά ἦταν ὁ πυροσβεστικός σταθμός τής Σμύρνης, ἐνῶ ἀπομονώθηκαν μέ ἐπιμέλεια οἱ ὕδαταγωγοί Χαλκᾶ Βουνάρ, πού χρησίμευαν γιά τήν ὕδρευση τής πόλης και τήν κατάσβεση τών πυρκαγιών. Ἔτσι, μέ λίγες εξαιρέσεις ἀποτεφρώθηκε ὁλόκληρη σχεδόν ή πόλη τής Σμύρνης ἐκτός ἀπό τήν τουρκική και τήν ἐβραϊκή συνοικία, τό Τελωνεῖο και τήν Ἑθνική Τράπεζα τής Ἑλλάδος, πού μεταβλήθηκε σέ τηλεγραφεῖο και ταχυδρομεῖο γιά τίς ἀνάγκες τής τουρκικῆς κατοχῆς.

Ἡ πυρκαγιά συνεχίστηκε ὡς τίς 4 (δηλαδή 17) Σεπτεμβρίου. Στήν διάρκεια τών ἐκρήξεων πού προκαλοῦσε τίς πέντες νύχτες πού μεσολάβησαν, οἱ κάτοικοι ἔβγαιναν στό δρόμο γιά νά σωθοῦν ἐνῶ, σύμφωνα μέ τήν προκήρυξη τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητῆ, ή κυκλοφορία ἀπαγορευόταν ἀπό τίς 7 τό βράδυ. Ἔτσι, οἱ τουρκικές περίπολοι τούς καλοῦσαν νά ἐπιστρέψουν στά σπίτια τους, πρᾶγμα ἀδύνατο, και στήν συνέχεια τούς πυροβολοῦσαν γιά παράβαση τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου.

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὑπολογίζει τόν ἀριθμό τών ὁμογενῶν πού χάθηκαν στήν πυρκαγιά σέ 25 χιλιάδες, ἐνῶ ὁ συνολικός ἀριθμός τών θυμάτων ἀπό 27 Αύγούστου (9 Σεπτεμβρίου) μέχρι 5 (δηλαδή 11 Σεπτεμβρίου) φτάνει, κατά τήν ἴδια ἐκτίμηση, τίς 50 χιλιάδες. Στόν ἀριθμό

αυτόν πρέπει νά προστεθοῦν οἱ 15 χιλιάδες περίπου Ἀρμένιοι πού χάθηκαν στήν καταστροφή.

Οἱ ξένες παροικίες εἶχαν, στό μεγαλύτερο μέρος τους, ἐγκαταλείψει τήν πόλη ἀπό τήν πρώτη μέρα τῆς πυρκαγιᾶς μέ πλοῖα πού εἶχαν διατεθεῖ εἰδικά γι' αὐτές καί μέ τήν προστασία ἀγνημάτων ἀντίστοιχων τῆς ἐθνικότητάς τους. Ὁ ὑπόλοιπος χριστιανικό πληθυσμός συνέχιζε νά περιπλανιέται στούς δρόμους χωρίς τροφή καί στέγη, περιμένοντας «*τήν ἐξ ὕψους βοήθεια*».

Τό τελειωτικό χτύπημα ἦρθε μέ τή διαταγή τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητῆ πού ὀριζε πώς ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἀκόμα καί οἱ Ὀθωμανοί ὑπήκοοι, ἀπό 17 ὥς 45 χρόνων, θεωροῦνταν αἰχμάλωτοι πολέμου καί ἡ ἀναχώρησή τους ἀπαγορευόταν μέ ποινή θανάτου. Οἱ ὑπόλοιποι, γέροντες, γυναῖκες καί παιδιά, μπορούσαν νά φύγουν μέχρι τίς 17 (δηλαδή 30) Σεπτεμβρίου μόνο ἂν ἦταν ἐφοδιασμένοι μέ κανονικά διαβατήρια. Ὅσοι ἔμεναν μετά τό τέλος τῆς προθεσμίας, θά ὀδηγοῦνταν στό ἐσωτερικό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Παρόμοια ἦταν ἡ τύχη τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν στή χερσόνησο τῆς Ἐρυθραίας, στίς Κυδωνιές, στήν περιοχή τῆς Προποντίδας, στή βορειοδυτική Μικρά Ἀσία, ἀκόμα καί σέ ὅσες μικρασιατικές περιοχές δέν εἶχε φτάσει ὁ Ἑλληνικός στρατός. (Βικτώρια Σολομωνίδου, *Ὁ Ἐφέσου Χρυσόστομος γιά τήν καταστροφή τῆς Σμύρνης*, Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τ. 4, σσ. 301-322, Ἀφιέρωμα στή Μικρασιατική Καταστροφή, Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, Ἀθήνα 1983).

Τά γεγονότα αὐτά ἔσυραν στό δρόμο τοῦ ξεριζωμοῦ καί τῆς προσφυγιᾶς ἐνάμισυ ἑκατομμύριο Μικρασιάτες. Μπροστά στίς θυσίες τους, στά μαρτύριά τους, στίς ταλαιπωρίες τους σήμερα στεκόμαστε μέ πολύ σεβασμό καί τιμή καί κλίνουμε εὐλαβικά τό γόνυ μας.

Μετά πατρικῶν εὐχῶν.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος & Ὑμητοῦ Δανιήλ.